

Лазаров, Р. *Модернизация и пазарен ред /Институционално-либерален подход/*.
С., ЛиК, 2005.

РЕЦЕНЗИЯ

на ръкописа на д-р Румен Лазаров “Модернизация
и пазарен ред”

Рецензент: проф. д.ик.н. М. Кънев

Една книга формира становище по даден проблем в два случая – ако липсва такава у читателя или ако то съвпада със собственото му мнение. Иначе едно четиво не е в състояние да опровергае вече формиран възглед. Най-много може да предизвика преаргументиране или критичен отговор. Животът е този, който подменя едно виждане – стол с друго, като праща първото в забвение.

Има трудове с огромна листна маса, в която трудно се намира плод. Но има и необемисти книги с примамливи плодове. В първия случай човек е свикнал с манията някой да го води и рядко съзнава, че често този някой е самият той. Така се случва, когато имаме канонично мислене. То по-скоро ще опровергае действителността, отколкото канона.

Ето този подход оборва книгата на Р. Лазаров. Той вярва на емпиричната действителност, а не на мнения. Още със заглавието на своето съчинение изразява тезата си: модернизация чрез пазарен ред, а не чрез преднамереност. Книгата му е едно възражение срещу “сладката отрова” на етатизма, имащ у нас ревностни почитатели.

Както в повечето случаи, така и по отношение на проблематиката на книгата на Р. Лазаров има две различни постановъчни линии. Едната, следвана от автора, бих нарекъл онтологическа, основаваща се на възгледа за “самоотвореността на живота”. В този смисъл той защитава тезата за една “органическа модернизация”. Другата линия бих нарекъл линия на преднамерения замисъл, опираща се на тезата за “могъществото на човешкия разум”. В изследваната проблематика тази линия е известна като “политика на догонващото развитие”, алтернатива – основателно оспорвана от автора.

Доктор Р. Лазаров е изпълнил своята научна задача: научно вярно да концептуализира проблема за модернизацията. Открил е правилните въпроси:

Защо да говорим за модернизация на икономиката? Кои са ефикасните начини и средства за постигането ѝ? Кои са условията? За отговора на тези въпроси е открита правилната постановка и е намерен надежден подход. Проблемът за модернизацията на икономиката е изследван от позициите не просто на либералния, а на институционално-либералния подход, интегриращ ролята на институционалния фактор в неокласическата икономическа теория. На тази основа по-нататък са разграничени и съпоставени двата модела за модернизация на икономиката и обществото - органическата (цялостна) модернизация с модела на догонващото развитие. Важна е тезата на автора, че разликата между тези два начина е не толкова в целите, колкото в правилата, нормите, стандартите на поведение на икономическите агенти. Един или друг резултат е тяхна функция.

Читателят не може да не се съгласи, че самата постановка за модернизация чрез “догонващо развитие” имплицитно предполага обща цел на обществото, отгук – преднамерена принуда, мобилизация, контрол, санкции и пр. за постигане на общата цел. Естествено става “хлъзгането” към централно управлявана икономика, в която ценността на проекта поглъща ценността на свободата за действие. Неясни остават въпросите: догонване – защо? Догонване в какво и как? Нали смисълът на живота е да бъдем самите ние със своята идентичност. Целият исторически опит доказва:

1) че догонващо-мобилизационните модели по-скоро са неуспешни заради постоянната промяна на цели, условия и ресурси;

2) че ефективната алтернатива не е невъзможността да бъдем като другите, а е да реализираме себе си чрез една адекватна на собствената ни менталност модернизация.

Р. Лазаров доказва, че за нея има нужда не от някакъв принуждаващ предварителен замисъл, а от ясни и твърди формални и неформални правила, норми, стандарти и процедури (морал, традиции, строги закони, чувство за греховност, срам и пр.), от благоприятстваща икономическите агенти социално-политическа, институционално-правна и пазарно-конкурентна среда. Те трябва и да насърчават, но и да натоварват с лична отговорност.

Ето, за това е приемлива и доказана тезата на Р. Лазаров, че органическата модернизация на икономиката, опряна на пазарния ред, е по-

ефикасният начин и е за предпочитане пред алтернативата на преднамереното вечно догонващо развитие.

Авторът в конкретен план дефинира модернизацията като резултат на комплексно взаимодействие между технологичните иновации и адекватната на тях институционална промяна. Това взаимодействие стои в основата на избора на модел за модернизация. В първа глава подходящо авторът тръгва от формирация се постиндустриален стадий на развитието. В тази светлина са съпоставени двата подхода за модернизация – органическият и на догонващото развитие. След това в подробности са изследвани двата решаващи аспекта – технологичните иновации и институционалната промяна. По този начин е избягната едностранчивостта както на неокласическия подход, третиращ главно икономическите процеси откъм тяхната технологично-съдържателна страна, така и на институционализма, хипертрофиращ ролята на институциите. Вместо към тези мнения, Р. Лазаров похвално е предпочел да се съобразява с реалностите в живота.

Предвид на всичко това съм на мнение, че ползата от тази книга преди всичко ще е за читателите.